

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS**SPRENDIMAS****DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU
UŽTIKRINANT TAURO KALNO APLINKOS PRIEINAMUMĄ****TYRIMO**

2025 m. spalio 14 d. Nr. (25)SI-2)SP-72

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) gavo informaciją, kad 2025 m. balandžio 6 d. internetinėje svetainėje www.pestieji.lt buvo pasidalinta publikacija¹, kurioje pateiktas (duomenys neskelbtini) Facebook įrašas bei vaizdo įrašas (duomenys neskelbtini) Publikacijoje yra kalbama apie universalų dizainą ir sostinės Tauro kalno prieinamumą sunkiau judantiems asmenims, t. y. apie tai, kad Tauro kalno takuose nėra maršruto nuorodų, ne vienas takas baigiasi laiptais ar standartinio aukščio šaligatvio bortais be nuovažų. Vaizdo įrašė yra parodytos asmens judančio vežimėlio pagalba galimybės judėti Tauro kalnu, prieinamumo galimybės ir iššūkiai, su kuriais susiduria asmenys, turintys judėjimo negalią ir judantys asmenys su negalia vežimėliu.

Papildomai Tarnyboje gauta informacija – 2025 m. gegužės 7 d. (duomenys neskelbtini) Facebook įrašas², kuriame pasakojama, kad patekimas iki lauko terasos įrengtas sudedant fragmentuotus akmenų masės ar plytelių blokus, ne ištisu taku, dėl ko lauko terasą pasiekti asmenims su negalia galimai nėra įmanoma.

2025 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė priėmė sprendimą Nr. (25)SI-2, kuriuo pradėjo tyrimą savo iniciatyva dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu užtikrinant Tauro kalno infrastruktūros prieinamumą.

¹ (duomenys neskelbtini)

² (duomenys neskelbtini)

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, lygių galimybių kontrolierė 2025 m. gegužės 29d. raštu Nr. (25)SI-2)S-307 kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybę (toliau – Savivaldybė) ir paprašė atsakyti į pateiktus klausimus:

1. Ar Tauro kalno infrastruktūros (pėsčiųjų takų sistemos: laiptai, takai ir pan.) įrengimo darbai yra baigti ir priimti? Jei taip, ar šių darbų priežiūrą vykdžiusios institucijos yra pripažinusios, jog šis objektas yra tinkams naudoti ir yra prieinamas asmenims su negalia (prašome pateikti tai patvirtinančių dokumentų kopijas)? Prašome taip pat pateikti informaciją, kada buvo atliekami infrastruktūros Tauro kalno įrengimo / atnaujinimo darbai?

2. Ar atnaujinant Tauro kalno infrastruktūrą (pėsčiųjų takų sistemą) buvo atsižvelgta į negalią turinčių asmenų poreikius? Jei ne – dėl kokių priežasčių?

3. Ar publikacijoje ir vaizdo įrašuose parodyta infrastruktūra (pėsčiųjų takų sistemos) įrengta laikantis atitinkamų statybų reglamentų, nustatančių prieinamumo negalią turintiems asmenims kriterijus? Jei ne – dėl kokių priežasčių?

4. Ar asmenims su negalia yra sudarytos vienodos galimybės, palyginus su kitais asmenimis, saugiai patekti ir judėti Tauro kalnu? Jeigu taip, koku būdu?

5. Ar įrengtos / planuojamos įrengti nuožulnos (pandusai) bei nuovažos vietose, kur pėsčiųjų takas pasibaigia laiptais ir (ar) šaligatvio bortais be nuovažų?

6. Ar įrengti / planuojama įrengti papildomus tako žymėjimus lengvesniam judėjimui Tauro kalnu?

Taip pat buvo paprašyta pateikti kitą, su atliekamu tyrimu susijusią, informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė :

2025 m. birželio 20 d. buvo gautas Savivaldybės raštas Nr. A50-18431/25, kuriuo buvo pateikiami atsakymai į Tarnybos klausimus.

Savivaldybė nurodė, kad administracija Tauro kalno infrastruktūros darbus priėmė su neesminiais defektais, kuriuos šiuo metu yra baigiama taisyti. Savivaldybė teigia, kad yra dėkinga asmenų su negalia organizacijoms už pastabas ir pasiūlymus ir Tauro kalnas po atnaujinimo tapo pasiekiamas asmenims su negalia, iki tol negalią turintys žmonės šia infrastruktūra pasinaudoti iš esmės negalėjo,

tačiau vertinami pasiūlymai prieinamumą gerinti. 2025 m. birželio 3 d. vyko susitikimas su asmenų su negalia organizacijų atstovais, kurio metu pateiktos pastabos, ieškota sprendimų infrastruktūros prieinamumui gerinti.

Savivaldybės atsakyme nurodoma: „Pėsčiųjų takai įrengti vadovaujantis statybos reglamentais ir specialiaisiais paveldosaugos reikalavimais. Projektavimo metu buvo būtinybė išsaugoti esamų takų ir laiptų trasas, nekeisti Tauro kalno reljefo ir išlaikyti reljefo kontūrą, tad judėjimas negalią turintiems asmenims buvo pritaikytas ne visuose takuose.

Projektuojant Tauro kalno takus, buvo būtina atsižvelgti į tai, kad kalno šlaitai yra saugomi kaip Naujamiesčio vertingoji savybė ir didelės intervencijos daryti ten negalima. Be to, pats kalnas yra ganėtinai status ir atsižvelgiant į galiojančius standartus, įrengti takus be laiptelių visoje teritorijoje nebuvo galimybių. Nepaisant tokių apribojimų, projektuotojai ieškojo būdų, kaip pagerinti žmonių su negalia judėjimą teritorijoje. Dėl to kalno šlaite iš Pamėnkalnio g. pusės įrengti žmonėms su judėjimo negalia pritaikyti takai – pandusai Taip pat įrengti ženkliniai regos negalią turintiems žmonėms. Projektuotojai taip pat derinosi sprendinius ir su žmonių su negalia organizacijomis“ (čia ir kitur citatų kalba netaisyta).

Savivaldybė teigia, kad nors dėl minėtų priežasčių nėra galimybės pritaikyti visų takų, įgyvendinamus projektus dabar ir ateityje bus stengiamasi maksimaliai pritaikyti asmenims su negalia. Savivaldybė nurodė, kokios galimybės vertinamos Tauro kalno infrastruktūros gerinimui:

1. „Svarstoma galimybė prieš visus laiptus įrengti kontrastinę juostą, padedančią judėti žmonėms su regėjimo negalia. Sprendinys būtų atskirai derinamas su žmonių su negalia asociacijomis.
2. Analizuojamas laiptų antrų turėklų įrengimas patogumo užtikrinimui. Turėklų įrengimo galimybes tektų derinti su LR Kultūros paveldo departamentu.
3. Vertinama 3 laiptų problema, surandant optimalų projektinį sprendinį arba su papildoma jungtimi į šalia esantį taką, arba kitą sprendinį, padėsiantį žmonių su negalia judėjimui, tiek siekiant išlaikyti esamą tako reljefą, nepažeidžiant kalno vertingųjų savybių ir tinkamo sprendimo priėmimo ir derinimo procesą įtraukiant LR Kultūros paveldo departamentą. Papildomai bus pastatytas informacinis ženklas.
4. Ieškoma galimybė pritaikyti priėjimą prie lauko amfiteatro žmonėms su negalia ir gamtinio priėjimo dangos pritaikymas judėjimui vėžimėliu prie apatinės terasos.“

Šiuo metu Tauro kalno beklūtės judėjimo trasos yra pažymėtos žemiau pateiktoje schemoje (Priedas Nr.1), kurioje taip pat nurodytos galimos informacinių stendų pastatymo vietos.

Savivaldybė nurodė, kad svarstoma galimybė įrengti kelių tipų informacinius stovus (iš viso būtų pastatyti mažiausiai 5 tipinio dizaino stovai su istorine informacija ir planais prie jėgimų) bei ženklus, nurodančius kryptis prie takų su informacija apie judėjimo apribojimus.

2025 m. birželio 30 d. Lietuvos negalios organizacijų forumas pateikė rekomendacijas „Dėl informacijos prieinamumo užtikrinimo Tauro kalno aplinkoje“, kuriose Vilniaus miesto savivaldybei pateikiama rekomendacijos dėl skaitmeninės informacijos prieinamumo: „Informacija turi būti pateikiama trijuose formatuose, prieinamuose QR kodais: lengvai suprantama kalba, gestų kalba ir garsiniu formatu. Svarbu, kad QR kodai ir informacijos talpinimo skaitmeninė aplinka būtų nuolat pritaikoma, palaikoma ir, esant poreikiui, atnaujinama, atsižvelgiant į žmonių su negalia poreikius. Taip pat, kad tinklapis atitiktų informacijos prieinamumo asmenims su negalia standartus; fizinės aplinkos prieinamumo: „informaciniai stendai turi būti fiziškai prieinami visiems lankytojams. Prie jų turi vesti neregijų vedimo takai, o iki pat informacinio stendo turi būti uždengta šaligatvio danga, kuri leistų silpnaregiais asmenims prieiti prie pat stendų“ bei parengti naują rekomendaciją/gairių dokumentą arba išplėsti „Informacinių stovų Vilniaus parkų, skverų ir kitose gamtinėse teritorijose dizaino ir įrengimo rekomendacijas“ ir nustatyti šiuos aspektus: Tekstinės informacijos aiškumas; Spalvinis kontrastas ir dydis; Piktogramų naudojimas; Lengvai suprantamos kalbos naudojimas (Easy Read); QR kodų ir skaitmeninės aplinkos naudojimas informacijos pateikimui garsiniu formatu, lietuvių gestų kalba, lengvai suprantama kalba; Informacijos atnaujinimo ir priežiūros atsakomybės ir tvarka; Prieinamumas skirtingomis kalbomis.“

Vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 17 straipsnio 1 dalimi, Tarnyba 2025 m. liepos 16 d. kreipėsi į Lietuvos negalios organizacijų forumą (toliau – LNF), prašydama įvertinti Tauro kalno prieinamumą asmenims su negalia ir pateikti Tarnybai nuomonę šiuo klausimu.

LNF nurodė, kad 2025 m. gegužės 6 d. kreipėsi į Savivaldybę dėl naujai įrengtos Tauro kalno infrastruktūros prieinamumo. Šiuo pagrindu vyko susitikimai su Savivaldybės ir Vilniaus vystymo kompanijos atstovais, kurio metu aptarti galimi sprendiniai. 2025 m. gegužės 6 d. raštu Nr. 1350 kreiptasi į Savivaldybę, atkreipiant dėmesį į naujai įrengtos pėsčiųjų infrastruktūros neatitiktumus prieinamumo

standartams bei universalaus dizaino principams. Rašte identifikuoti šie pagrindiniai prieinamumo trūkumai:

1. „Pėsčiųjų takai, jungiantieji objektus ir erdves, kai kuriose vietose, netikėtai atsiremia į kelis laiptelius, nors reljefas leistų įrengti nuožulnias plokštumas (pandusus) arba iš viso išvengti vertikalių kliūčių.
2. Patekimas prie estrados yra netinkamo paviršiaus (granito plokštės, kurios nesujungtos į vientisą taką) ir neprieinamas judėjimo negalią turintiems asmenims.
3. Laiptai įrengti su turėklais tik vienoje pusėje – tai neatitinka STR prieinamumo reikalavimų.
4. Nėra įrengtos regimojo kontrastinio žymėjimo priemonės ties pavojingomis vietomis (laiptai). Taktiliniai paviršiai nėra kontrastingi ir dažnai susilieja su aplinkine danga – jie sunkiai aptinkami silpnaregiams žmonėms ir kelia saugumo grėsmių kitoms visuomenės grupėms (pvz., vaikams, dviratininkams ir pan.).
5. Skiriasi taktilinių elementų įrengimo principai – vienur jie atitraukti nuo pavojaus šaltinio, kitur sumontuoti be atitraukimo. Tokie sprendimai nėra vieningi ir regos negalią turintiems asmenims gali apsunkinti orientavimąsi aplinkoje.
6. Trūksta orientavimąsi palengvinančių nuorodų bei žymėjimų, kurie padėtų rasti prieinamus maršrutus be laiptų. Pavyzdžiui, takas, einantis nuo M. Valančiaus gatvės, baigiasi akligatviu, nes prieinamas maršrutas nutrūksta laiptais, o alternatyvios kryptys nėra aiškiai pažymėtos.“

LNK pateikė informaciją, kodėl tam tikri prieinamumo aspektai buvo įgyvendinti tik dalinai bei pateikiami galimi sprendiniai. Atsižvelgiant į tai, kad taktiliniai paviršiai dėl paveldosaugos reikalavimų buvo gaminami iš granito, kurio spalvinė gama ribota, nuspręsta, kad prieš taktilinius paviršius bus integruojamos papildomos vizualiai kontrastingos (juodos spalvos) plytelių juostos, sukuriant vieningą žymėjimo sistemą (visur vienodai atitraukta ir pan.). Atsižvelgiant į tai, kad neleidžiama net minimali reljefo korekcija, vietose, kur liko trijų laiptelių pakopos su turėklu vienoje pusėje, susitarta, kad Savivaldybė su Kultūros paveldo departamentu prie Kultūros ministerijos derins galimybę įrengti nuolydį ir turėklus. Dėl priėjimo prie estrados susitarta parinkti alternatyvią, natūralią, stabilios struktūros dangą bei planuojama įrengti specialią aikštelę žmonėms su vežimėliais greta suolų renginių erdvėje. Susitarta, kad informaciniai stendai ir navigacinės nuorodos bus derinami su Lietuvos negalios organizacijų forumu

ir jo narių organizacijomis. Šiuose stenduose bus pateikiama prieinama informacija apie takus, maršrutus ir galimas kliūtis, taip užtikrinant, kad skirtingą negalią turintys žmonės galėtų savarankiškai ir orientuotai judėti Tauro kalno teritorijoje. Papildomai nustatyta, kad kai kurie takeliai yra nelygaus paviršiaus (nuožulnūs į kairę takelio pusę), todėl judant vežimėliu sunku išlaikyti takelio kryptį.

LNf taip pat akcentavo, kad nors Savivaldybė nurodė, kad projektuotojai derino Tauro kalno sprendimus su asmenų su negalia organizacijomis, LNf tokia informacija nėra žinoma. Derinimas dėl aukščiau minėtų prieinamumo trūkumų buvo pradėtas po LNf 2025 m. gegužės 6 d. kreipimosi (Nr. 1350).

LNf nuomone, Tauro kalno infrastruktūros atvejis ir diskusijos su Savivaldybe atskleidė sistemines spragas – renovuojant paveldosaugos objektus dažnai neužtikrinami Statybos techninio reglamento STR 2.03.01:2019 nustatyti prieinamumo reikalavimai. Taip nutinka dėl to, kad į sprendimų priėmimo procesą neįtraukiamos negalios NVO ar atsakingos institucijos, pavyzdžiui, Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Dėl to žmonių su negalia interesai kompromisuose tarp paveldosaugos ir architektūrinių sprendimų nėra tinkamai atstovaujami, o prieinamumo sprendiniai dažnai taikomi formaliai, neatsižvelgiant į realų jų veiksmingumą. LNf siūlo tobulinti sprendimų priėmimo procesą – kai Kultūros paveldo departamentas pateikia neigiamą išvadą dėl prieinamumo sprendinių, turėtų būti privaloma konsultacija su negalios teisių organizacijomis ar Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra. Tai padėtų užtikrinti žmonių su negalia dalyvavimą sprendimų priėmimo ir suderinti paveldosaugos bei lygiateisiškumo interesus. LNf taip pat pateikė 2025 m. gegužės 6 d. raštą Savivaldybei Nr. 1350, kur nurodytos rekomendacijos, aktualūs teisės aktai ir standartai.

2025 m. rugpjūčio 28 d. Savivaldybė pateikė raštą „Dėl informacijos prieinamumo užtikrinimo Tauro kalno aplinkoje“ ir nurodė, kad „vadovaujantis gautais pasiūlymais iš žmonių su negalia asociacijų ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos bei siekiant užtikrinti patogesnį žmonių su negalia judėjimą ant Tauro kalno, buvo pritarta papildomiems Tauro kalno infrastruktūriniais sprendiniais, suderintiems su žmonių su negalia asociacijų atstovais. Numatyta suprojektuoti ir įrengti:

1. Prieš visus laiptus įrengti kontrastinę juostą.

2. Įrengti miesto standartinius viešųjų erdvių standus su istorine informacija ir judėjimo schema žmonėms su negalia bei ženklus, rodančius kryptis prie takų su informacija (įskaitant ir QR kodus) apie judėjimo apribojimus.

3. Įrengti laiptų antrus turėklus, atsižvelgiant į tai, kad ne visi lankytojai lipdami gali prisilaikyti ta pačia ranka.

4. Tako su trimis laiptukais prie Nacionalinės koncertų salės pabaigoje įrengti laiptų apėjimą – pandusu ar kt. priemone mis sukurti papildomą jungtį į gretimą taką.

5. Užtikrinti patekimą prie lauko terasos (amfiteatro) per akmeninių plokščių taką užpildant pakopas tokiu būdu, kad neliktų tarpų, kuriuose gali užstrigti ratukai.“

Išvardintų sprendinių projektavimo darbai turėtų būti atlikti iki 2025 m. pabaigos, o įgyvendinimo darbai iki 2026 m. birželio–rugsėjo mėnesio.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a :

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Savivaldybė, atnaujindama Tauro kalno infrastruktūrą, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatų, pagal kurį valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo rengti, tvirtinti ir įgyvendinti priemones, skirtas lygioms galimybėms užtikrinti, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Taip pat buvo vertinama, ar Savivaldybė nepažeidė lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą

visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl negalios ir garantuoja asmenims su negalia vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis). Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, siekti, kad asmenys su negalia galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant asmenims su negalia lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; informacijos, ryšių ir kitokioms tarnyboms, įskaitant elektronines ir avarines tarnybas. Pagal 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, valstybės, šios Konvencijos šalys, įpareigojamos imtis atitinkamų priemonių, siekiant rengti ir skleisti visuomenei prieinamų objektų ar jai teikiamų paslaugų prieinamumo būtiniausius standartus ir gaires bei kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami; suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad būtų sudarytos sąlygos patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus; skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos asmenims su negalia formas, kad jiems būtų užtikrinta galimybė gauti informaciją.

Jungtinių Tautų Asmenų su negalia teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ pastaboje (toliau – Pastaba) nurodė, jog prieinamumas yra asmenų su negalia gyvenimo savarankiškai ir visapusiško bei lygiateisio dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida. Be fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo asmenys su negalia neturės lygių galimybių dalyvauti savo visuomenės gyvenime (Komentaro 1 punktas). Svarbu, kad prieinamumo klausimas būtų sprendžiamas visais aspektais, apimant fizinę aplinką, transportą, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas. Subjektų, valdančių pastatus, transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas, juridinio asmens statusas ir viešasis ar privatusis pobūdis nebeakcentuojami. Visuomenei teikiamos prekės, produktai ir teikiamos paslaugos

turi būti prieinamos visiems, neatsižvelgiant į tai, ar juos / jas valdo ir (arba) tiekia / teikia valstybės institucija ar privati įmonė. Asmenys su negalia turėtų turėti vienodas galimybes naudotis visomis visuomenei tiekiamomis prekėmis, produktais ir teikiamomis paslaugomis taip, kad būtų užtikrintos veiksmingos bei vienodos galimybės ir gerbiamas jų orumas.

Toks požiūris kyla iš draudimo diskriminuoti; prieinamumo galimybių užtikrinimas turėtų būti laikomas diskriminacija, nesvarbu, ar kaltininkas yra viešasis ar privatus subjektas (Komentaro 13 punktas). Konvencijos 9 straipsnyje aiškiai įtvirtintas prieinamumas kaip prielaida asmenims su negalia gyventi savarankiškai, visapusiškai ir lygiateisiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir lygiai su kitais asmenimis neribotai naudotis žmogaus teisėmis bei pagrindinėmis laisvėmis (Pastabos 14 punktas).

Reikėtų aiškiai atskirti įsipareigojimą užtikrinti visų naujai suprojektuotų, pastatytų ar pagamintų objektų, infrastruktūros, prekių ir paslaugų prieinamumą nuo įsipareigojimo pašalinti kliūtis ir užtikrinti esamos fizinės aplinkos ir transporto, informacijos ir ryšių, taip pat visuomeninių paslaugų prieinamumą. Visi nauji objektai, infrastruktūra, priemonės, prekės, produktai ir paslaugos turi būti sukurti taip, kad būtų visiškai prieinami asmenims su negalia laikantis universalaus dizaino principų. Valstybės, Konvencijos šalys, yra įsipareigojusios užtikrinti esamos fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, taip pat visuomenei teikiamų paslaugų prieinamumą asmenims su negalia. Tačiau, kadangi šis įsipareigojimas įgyvendinamas pamažu, valstybės, Konvencijos šalys, turėtų nustatyti aiškius esamų kliūčių pašalinimo terminus ir skirti tinkamus išteklius. Be to, valstybės, Konvencijos šalys, turėtų aiškiai nustatyti įvairių institucijų (įskaitant regionines ir vietos institucijas) ir subjektų (įskaitant privačius subjektus) funkcijas, kurios turėtų būti vykdomos, siekiant užtikrinti prieinamumą (Pastabos 24 punktas).

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės,

kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius.³ Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.⁴

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės

³ Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas

⁴ Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai

orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Konvencijos 4 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad Konvencijos šalys, rengdamos ir įgyvendindamos teisės aktus ir politikos strategijas, skirtas įgyvendinti šią Konvenciją, ir priimdamos kitokius sprendimus asmenų su negalia klausimais, įsipareigoja glaudžiai bendradarbiauti su asmenimis su negalia, įskaitant vaikus su negalia, ir aktyviai juos įtraukti per jiems atstovaujančias organizacijas.

Pastaboje ne kartą akcentuojama, kad visų su prieinamumu susijusių įstatymų, teisės aktų ir standartų rengimas, peržiūra bei įgyvendinimas turi būti vykdomi glaudžiai bendradarbiaujant su asmenimis su negalia ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis. Šis bendradarbiavimas būtinas siekiant užtikrinti, kad naujai kuriama aplinka, paslaugos ir produktai būtų visiškai prieinami. Pastaboje taip pat pabrėžiama universalaus dizaino principo taikymo svarba, būtinybė įtraukti techninius ekspertus (Pastabos 28, 30, 35 punktas).

Nors pažymėtina, kad LNF inicijavus dialogą, Savivaldybė išreiškė norą bendradarbiauti ir ieškoti sprendimų, užtikrinančių infrastruktūros prieinamumą asmenims su negalia, tokio pobūdžio bendradarbiavimas turėtų būti inicijuojamas anksčiau, t. y. derinant projektinius sprendinius. Atsižvelgiant į Konvencijos 4 straipsnio 3 dalį ir nacionalinius įsipareigojimus įgyvendinant prieinamumo principus, Savivaldybė turėtų imtis aktyvaus vaidmens ir pati užtikrinti nuolatinį konsultavimąsi su asmenimis su negalia ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, o ne reaguoti jau esant nusiskundimų dėl esamos infrastruktūros. Tokiu būdu galima integruoti reikalingus sprendinius, užtikrinančius lygiateisę visų asmenų prieigą prie viešosios infrastruktūros. Pabrėžtina, kad Tauro kalnas yra vienas iš miesto centro traukos objektų, kuris po esminės rekonstrukcijos turėtų būti prieinamas asmenims su negalia, tačiau kai kurie sprendiniai, kurių neribojo kalno reljefas, visgi priimti pasirenkant įrengti kelis laiptus ar sudedant fragmentuotus akmens masės ar plytelių blokus, kuriais neįmanoma judėti asmenims su asmenų su negalia vežimėliais, neįrengti pakankami žymėjimai asmenims su regos negalia.

Nagrinėjamu atveju Tarnyboje buvo gauta informacija apie tai, kad Tauro kalno infrastruktūra, pėsčiųjų takų sistemos: laiptai, takai ir kt. neatitinka negalią turinčių asmenų poreikių.

Pabrėžtina, kad, pagal Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Taip pat, pagal Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatas, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo rengti, tvirtinti ir įgyvendinti priemones, skirtas lygioms galimybėms užtikrinti, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Jau anksčiau minėtoje Konvencijoje įtvirtintas reikalavimas užtikrinti fizinės aplinkos prieinamumą asmenims su negalia įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme, kurio 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo su negalia turi teisę į prieinamą aplinką visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Atkreiptinas dėmesys, jog atliekant šį lygių galimybių kontrolieriaus tyrimą, statybos techninio reglamento reikalavimai toliau cituojami siekiant atkreipti dėmesį į standartus, kuriais turėtų būti remiamasi pritaikant Tauro kalno infrastruktūrą asmenų su judėjimo negalia poreikiams, tačiau šio tyrimo objektas yra lygių galimybių asmenims, turintiems negalią, naudotis Tauro kalno infrastruktūra ir naudotis teikiamomis paslaugomis (ne)buvimo fakto konstatavimas.

Svarbu pabrėžti, kad nagrinėjamu atveju aktualus 2019 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D-653 patvirtintas statybos techninis reglamentas STR 2.03.01:2019 „Statinių prieinamumas“ (taikomas nuo 2020 m. sausio 1 d.; toliau – Reglamentas). Reglamento nuostatose pateikiamos nuorodos į tarptautinį standartą ISO 21542:2011 „Pastatų statyba. Užstatytos aplinkos prieinamumas ir naudojimas“ (toliau – ISO standartas).

Pagal Reglamento 21 punkto nuostatas: „Kai pėsčiųjų judėjimo maršruto išilginis nuolydis miestų, miestelių ir kaimų viešosiose erdvėse, statinių išorėje ar viduje viršija 1:20 (5 proc.), turi būti įrengtos nuožulnos vadovaujantis ISO 21542:2011 8 skyriumi [5.10]. Nuožulnų išilginiai nuolydžiai,

didžiausias pakilimo aukštis ir kiti parametrai nustatyti ISO 21542:2011 8 skyriaus 2 lentelėje [5.10].“ Tačiau pagal Reglamento 22 punktą, jeigu nuožulnos įrengiamos „kultūros paveldo objektuose, saugomose teritorijose ar esamuose statiniuose, kai dėl kultūros paveldo objekto vertingųjų savybių turinčių elementų (dalių), saugomų teritorijų reljefo ar dėl esamo statinio konstrukcinių savybių neįmanoma išlaikyti ISO 21542:2011 8 skyriaus 2 lentelėje [5.10] nustatytų reikalavimų, statinio projekte pagrindus, gali būti įrengiamos didesnio nuolydžio nuožulnos vadovaujantis ISO 21542:2011 8 skyriaus 3 lentelėje [5.10] nustatytais parametrais.“

Pagal 76 punkto nuostatas, kurios taikomos pėsčiųjų takams įrengiant kultūros paveldo objektuose, „įrengiami pėsčiųjų takai turi būti projektuojami taip, kad išilginis nuolydis būtų ne didesnis kaip 5 proc. Jei vietos sąlygos itin sudėtingos (saugomos teritorijos, kultūros paveldo objektai, istoriškai susiklostęs užstatymas), maksimalus išilginis tako nuolydis gali būti padidinamas iki 12,5 proc., o skersinis nuolydis negali viršyti 1,5–2,0 proc. Kai išilginis nuolydis yra didesnis kaip 5 proc., tačiau neviršija 12,5 proc., priklausomai nuo nuolydžio, turi būti numatomos papildomos priemonės (kuo nuolydis didesnis, tuo daugiau papildomų priemonių taikoma).“

LNf pateiktame 2025 m. gegužės 6 d. rašte Savivaldybei Nr. 1350 paminėta, kad ISO Standarto 7 ir 9 skyriai nustato esminius reikalavimus pėsčiųjų takų prieinamumui asmenims su negalia. Tauro kalno atveju šios nuostatos taikytinos per Reglamento 76 punkto prizmę, atsižvelgiant į reljefo ir paveldo ypatumus, tačiau šie ypatumai negali paneigti prieinamumo reikalavimų esmės, ypač regos negalią turinčių asmenų saugumo aspektu.

Pagal Reglamento 30 punkto nuostatas, „Kai kultūros paveldo objektuose dėl vertingųjų savybių turinčių elementų (dalių) negali būti įrengti turėklai pagal ISO 21542:2011 14 skyriaus [5.10] reikalavimus, pagrindus projekte, turėklai gali būti įrengiami vienoje takų su pakopomis, nuolaidžių takų, nuožulnų ir laiptų pusėje.“

ISO standarto 7.2 punkte numatyta, kad „Kai neįmanoma išvengti tiesioginėje pėsčiųjų judėjimo linijoje esančių pavojų, pavyzdžiui, laiptų, eskalatorių, slenkančių takų arba didesnio nei 1:16 nuolydžio rampų, turi būti įrengti taktiliniai įspėjamieji indikatoriai ir vaizdinio žymėjimo priemonės.“

Primintina, jog, pagal ISO Standarto 7.7 punktą, „Takas turi būti tvirtas, turėti lygų ir neslidų paviršių, jame neturėtų būti drenažo grotelių“.

Nagrinėjama atveju aktualu nustatyti, ar negalią turintys asmenys gali naudotis ir judėti Tauro kalno infrastruktūra. Tarnyba buvo gavusi informacijos apie prieinamumo pažeidimus Tauro kalno teritorijoje. Pranešta, kad kai kuriuose takuose nėra įrengtų pandusų ar nuožulnų, takas baigiasi laipteliais, dėl ko teritorija yra neprieinama asmenims, turintiems judėjimo negalią. Taip pat nurodyta, kad nėra taktilinių juostų bei vizualinių kontrastų, reikalingų regos negalią turintiems asmenims, taip pat prie laiptų turėklas įrengtas tik vienoje pusėje. Teritorijoje nėra informacinių stendų (nei fizinių, nei skaitmeninių), kurie padėtų asmenims su negalia orientuotis Tauro kalno pėsčiųjų takų sistemoje, nėra ir prieigos prie amfiteatro – jo danga sudaryta iš netolygiai grįstų akmenų, be pritaikymo privažiavimui. Taip pat pažymėta, kad kai kurie takai yra pakrypę ir nepritaikyti saugiai bei patogiai judėti.

Tokiu atveju svarbu paminėti netiesioginės diskriminacijos sąvoką, apibrėžtą Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje: „netiesioginė diskriminacija – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.“

Laiptai, akmenimis grįstas takas ir kt. gali būti vertinami kaip formaliai neutralios priemonės, taikomos visiems, tačiau judėjimo negalią turintys asmenys dėl savo negalios objektyviai negali jais naudotis, kad pasiektų ar saugiai judėtų Tauro kalno teritorijoje. Tokie sisteminiai trūkumai gali būti vertinami kaip netiesioginė diskriminacija dėl negalios, kaip tai apibrėžiama Lygių galimybių įstatyme bei Konvencijos 5 straipsnyje. Įgyvendindamos šias nuostatas, savivaldybės ir kitos atsakingos institucijos turi pareigą užtikrinti, kad viešoji infrastruktūra būtų prieinama visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų negalios, fizinių ar sensorinių gebėjimų. Neužtikrinus šių sąlygų, asmenys su negalia faktiškai negali naudotis viešąja erdve, laisvai judėti Tauro kalno teritorija, o tai pažeidžia jų teises į lygiateisiškumą ir pilnavertį dalyvavimą visuomenėje.

Savivaldybė teigia, kad negalią turintiems asmenims buvo pritaikyti ne visi takai, nes projektavimo metu buvo būtina išsaugoti esamų takų ir laiptų trasas, nekeisti Tauro kalno reljefo. Lygių galimybių kontrolierė pripažįsta, kad tokiais atvejais, kai dėl objektyvių gamtinių sąlygų (pavyzdžiui,

reljefo ypatumų) ar paveldosaugos reikalavimų nėra techninės galimybės įrengti nuožulną ar kitą sprendinį, visiškai atitinkantį žmonių su negalia poreikius, tokia situacija gali būti pateisinama. Tačiau diskriminacijos vertinimas yra grindžiamas konkrečiais asmenų su negalia ir jų atstovaujančių negalios organizacijų nurodytais trūkumais dėl jau esamų sprendinių ar infrastruktūros elementų, kurie galėjo būti suprojektuoti arba įgyvendinti taip, kad užtikrintų prieinamumą, bet to nepadaryta. Taip pat, nėra aišku, kodėl kai kuriose Tauro kalno vietose takai atsiremia į laiptus, apie tai nėra pateikiama informacija, kai kurie laiptai (trijų laiptų) reljefiškai leidžia įrengti nuožulnas.

Taip pat, nėra aišku, kodėl atliekant tokio visuomeninės traukos objekto rekonstrukciją, nebuvo imtasi papildomų priemonių užtikrinti, kad būtų įtraukti skirtingą negalią turinčių asmenų organizacijų atstovai ir / ar ekspertai.

Įvertinus turimą informaciją, darytina išvada, kad Savivaldybė nesudarė visiems lankytojams vienodų galimybių savarankiškai judėti Tauro kalno teritorijoje ir naudotis Tauro kalno infrastruktūra, o tai leidžia vertinti situaciją kaip diskriminaciją dėl negalios.

Pažymėtina, kad šiuo metu Savivaldybė yra inicijavusi dialogą su asmenimis su negalia ir asmenimis su negalia atstovaujančiomis organizacijomis, vyksta sprendinių paieška kartu su Kultūros paveldo departamentu, o projektiniai pakeitimai yra koreguojami realiu laiku. Planuojama, kad infrastruktūros pritaikymo darbai bus užbaigti iki 2026 m. birželio–rugsėjo mėnesio. Šie žingsniai vertintini teigiamai – sveikintinas Savivaldybės įsitraukimas, siekiant užtikrinti universalus dizaino principus atitinkančią, visiems prieinamą viešąją aplinką. Skatiname ir toliau aktyviai bendradarbiauti su negalios organizacijomis visais projektavimo ir įgyvendinimo etapais.

Vis dėlto, konstatuotina, kad iki šiol faktinis infrastruktūros nepritaikymas jau riboja ir toliau riboja galimybes asmenims su negalia naudotis Tauro kalno infrastruktūra. Kadangi prieinamumo sprendiniai iki šiol nėra įgyvendinti, aplinka šiuo metu tebėra neprieinama daliai visuomenės, o tai laikytina netiesiogine diskriminacija dėl negalios pagal Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalį. Atsižvelgiant į tai, siūloma nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus ir užtikrinti, kad Tauro kalno teritorija būtų visapusiškai prieinama visiems visuomenės nariams, įskaitant asmenis su negalia.

Kartu, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostata, suteikiančia teisę lygių galimybių kontrolieriui teikti išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, lygių galimybių kontrolierė siūlo Vilniaus miesto savivaldybei:

1. Įvertinti galimybę Vilniaus miesto savivaldybei parengti ir priimti ilgalaikį strateginį planą, kuris apimtų miesto erdvių, statinių, esančių kultūros paveldo teritorijoje prieinamumo asmenims su negalia įvertinimą, numatyti palaipsninį strateginį statinių, miesto erdvių prieinamumo įgyvendinimo planą, įvertinant kultūros paveldo vietų vertę, technines galimybes, alternatyvių sprendimų paiešką, įskaitant gatvių, šaligatvių, transporto priegių iki kultūros paveldo statinių pritaikymą. Užtikrinti, kad jį rengiant būtų numatytos konsultacijos su asmenų su negalia organizacijomis ir ekspertais bei numatyti tam reikalingus resursus.
2. Renovuojant įvairius statinius Vilniaus miesto savivaldybės iniciatyva, užtikrinti, kad būtų laikomasi reglamento STR 2.03.01:2019 reikalavimų bei įtraukti asmenų su negalia organizacijas ir ekspertus į konsultacijas dėl kultūros paveldo teritorijose esančių statinių ar atskirų jų vietų prieinamumo sprendinių paieškos.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 2 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a :

1. Siūlyti Vilniaus miesto savivaldybei nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus (neveikimą) ir imtis priemonių aplinkos prieinamumui Tauro kalno teritorijoje užtikrinti, sudarant lygias galimybes visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų negalios.
2. Su sprendimu supažindinti Vilniaus miesto savivaldybę.
3. Įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybę išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka

arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė

Priedas Nr. 1

